

Şirməmməd Hüseynovun publisistikası

haqqında bir neçə söz

Ramiz Orser

(əvvəli ötən saylarımızda)

Şirməmməd müəllimin belə yazılarının sayı 1000-ni ötmüşdür. Onun publisistik yazılarından ibarət olan iki dəyərli kitabı: "Milli haqq və ədalət axtarışında" (Adiloğlu nəşriyyat; Bakı. 2004, 420 səh) və "Mənəvi irsimiz və gerçəklik" (Adiloğlu nəşriyyat; Bakı.2004, 526 səh.) eyni vaxtda nəşr olunmuşdur. Ümumi həcmi 946 səhifə olan iki kitabı eyni vaxtda çap etdirmək, müxtəlif qəzetlərə məqalələr yazmaq, tədqiqatları davam etdirmək sizə çox da asan gəlməsin.

Akademiyanın bir institutunun görə biləcəyi bir işi qısa zaman kəsiyində Şirməmməd müəllim tək başına, özü də Dədə Qorqud müdrikiyi ilə həyata keçirib. Günü-gündən də azərbaycançılıq, Azərbaycan sevgisi, Azərbaycan həqiqətləri onun fəaliyyətinin nüvəsinə və hərəkətverici qüvvəsinə çevrilir. Onun həqiqətləri, qənaət və mülahizələri Azərbaycan xalqının zəngin tarixindən, əxlaqından, mənəviyyatından qaynaqlanır.. Bu zəngin mənəvi dəyərlərdən yazmaq üçün gerek insanın özü zəngin olsun. H.Zərdabidən, M.Ə.Rəsulzadədən, Ü.Hacıbəylidən, Ə.Hüseynzadədən və b. tarixi şəxsiyyətlərdən yazmaq üçün öncə özün şəxsiyyət olasan gerek. Bu gerçəklik və gerçəklik də Şirməmməd Hüseynovun timsalında zühur edir.

Yuxarıda da qeyd etdiyim kimi bir institutun görə biləcəyi bir işi təkbaşına görən Şirməmməd Hüseynovun publisist, jurnalist, mətbuat tariximizin araşdırıcısı kimi və pedaqoji ictimai fəaliyyətini araşdırmaq üçün də elə bir institutun yaradıcı qüvvəsi gerəkdir.

İnsanlığın mayası və qayəsi-Vətən sevgisi

Vətən sevgisi Ş.Hüseynovun publisistikasının mayasını və əsas qayəsini təşkil edir. O, vətən sevgisinin, doğma torpağa məcnuncasına vurğunlu-

ğunun səbəblərini publisistikasının ci-varında açıqlayır. Onun tez-tez dilə gətirdiyi və ya qələmə aldığı atalar sözlərindən, xalq deyimlərindən qaynaqlanan müdrik fikirləri bu gün (və sabah da) gənclərimiz üçün əsl tərbiyə məktəbi, əsl örnəkdir. Əslində Şirməmməd müəllimin publisistik əsərlərində didaktikadan çox, müdrikiyin odu, atəşi var, nur çeşməsi var. Axar su üstündəki körpüyə bənzər saxta dostluq, kökü münbit torpağa yox, daşlığa düşən qardaşlıq, sözdə bərabərlik, əməldən uzaq beynəlmiləçilik ideyaları ilə yoluxdurulub milli mənliyini və bütövlükdə özünü və sözünü itirən soydaşlarını yuxudan oyatmağa çağırış ruhu onun publisistik əsərlərində çağdaşlarının (eləcə də gələcək nəsillərin) ruhunun dərin qatlarında dondurulmuş ən ülvi hissələrini, şirindən-şirin duyğularını-vətən, torpaq, yurd sevgisini canlandırmağa, damarlarda axan qanı coşdurub köklə başlanan qırılmış tellərin bərpasına yönəlib.

Şirməmməd müəllim müdriki mərətibəsində dayanaraq yazır:

"Tarixin və taleyin əsrarəngiz qanunları, təzadları var. Hər nəsil bu intəhasız, əvvəl-axırı bilinməyən, əbədi və müvəqqəti həyat adlanan məkanda öz rolunu oynayır, keçib gedir. Lakin hələlik daimi görünən vətən torpağıdır, xalqdır, maddi və mənəvi mirasdır. Hər kəsdən qalan isə mənə inam və inancdan doğan vətəndaş ad-sanı, doğruluq və dürüstlük, həqiqi milli qeyrət və namusdur".

Şirməmməd müəllimə görə tarixi öyrənilən, təbliğ edilən xalqlar güclü, qüvvətli olur, problemlərini vaxtında həll edə bilirlər. Belə xalqların sosial tərəqqisi, milli şüuru, azad və müstəqil dövlət qurmaq bacarığı da yüksək olur. Lakin bu tarixilik müasirliklə də müşahidə edilməlidir. Müasirləşməyən millətlər tarixin qaranlıqlarına yuvarlanır və bəşəri tərəqqidən məhrum olurlar. Şirməmməd müəllimin inkişaf-la bağlı gəldiyi qənaət-tarixilik və müasirlik onun yaradıcılığından, çağırışlarından, hayqırtılarından və nəsihətlərindən bir qızıl xətt kimi keçir. Hakimiyyətdə kimlərin təmsil olunmasından asılı olmayaraq onun publisistikasının istiqamətini və başlıca motivini də bu iki başlıca dəyər təşkil edir.

O istər siyasi hakimiyyətin sükanı

arkasında olanlara, istərsə də həmin məqama qovuşmağa can atanlara eyni səs, eyni ahənglə ucadan, özü də lap ucadan var səsi ilə səslənib deyir:

"Diqqətli olun! Ehtiyatlı olun! Azərbaycan dövlətçiliyi ilə zarafat etməyin! Tarixi oxuyun, öyrənin, ondan ibrət götürün! Müasirləşin! İslahatçı, yenilikçi olun! Köhnə qaydalarla yaşamayın!"

Şirməmməd müəllimin uzaqgörənliklə müdrikcəsinə, vətəndaş yanğısı və sevgisi ilə söylədikləri müəyyən zaman kəsiyində-tarixin güzgüsündə düzgünlənib güzgülənir.

"Vətəni sevmək, millətə sevgi hissələri bəsləmək hələ dövlət quruculuğuna "Azərbaycan probleminin həllinə bələdçilik edə bilməz və bu problem çox ciddi və təhlükəlidir. Bu problem çox siyasətçilər nəslini sıradan çıxarıb və tarixin yaddaşına atıb. Azərbaycan problemi bir oddur ki, onunla oynamaq çox ehtiyatlı davranış tələb edir".

Şirməmməd müəllimin bu çağırışları ictimai-siyasi müstəvidə özünü təsdiqlədiyi kimi real həyatda da öz təsdiqini tapdı. Demokratik Cümhuriyyət 23 ay yaşadı.

İkinci dəfə müstəqilliyimizi əldə etdikdən sonra Şirməmməd Hüseynov müəllim, tədqiqatçı alim və jurnalistlik fəaliyyətini bir müstəvidə birləşdirərək tarixin ibrət dərslərini ciddi-cəhdle Azərbaycan oxucusuna çatdırmaq üçün bütün fəaliyyəti ilə nəsillərəsi mənəvi "körpüyə" çevrildi.

Bir əsrdə bir xalqın əlifbasının dörd dəfə dəyişilməsinin hansı nəticələrə gəlib çıxacağını düşünmək belə adəm dəhşətə gətirir. Nəsillərəsi mədəni və mənəvi əlaqələrin, maarifçilik bağlarının kəsilməsi, öz kökünə və tarixinə acgözlüklə kənardan baxmağın vüsətinə və dəhşətinə bundan böyük və bundan əclaf təsir vasitəsi tapmaq mümkünsüzdür.

Əsrlər boyu Vətən hər bir Azəri türkünün iman yeri-güman yeri olub. Başqa millətlərin nümayəndələri yaşamaq, məskunlaşmaq üçün ayrı-ayrı ölkələrə güclü axın etsələr də azərbaycanlılar bu "xəstəliyə" (bu əsl erməni xəstəliyidir!) yoluxmamışlar. O, qərib ölkəyə düşəndə də doğma yurdundan ötrü göz yaşlarını, niskilini bayatıya büküb saxlayıb.

Əzizim vətən yaxşı, Geyməyə kətan yaxşı, Qürbət cənnət olsa, Ölməyə vətən yaxşı.

Bu millət gözsüz yaşayıb, ancaq Vətənsiz yaşaya bilməyib. Qürbətdə keçən ömrünü ömür-gün saymayıb. Ona görə ki, vətənin bir günü, qürbət yüz baharından yaxşıdır. Təsədüfi deyil ki, vətən sevgisi atalar sözlərinin də yaddaşında kodlaşmış qalıb və bu gün də öz hikmətini sevinc kimi yaymaqdadır. Atalarımız deyərtilər ki, "Vətənin bir qışı qürbətin yüz baharından yaxşıdır", "Vətənə gəldim, imana

gəldim", "Qürbətdə keçən ömür, ömür sayılmaz", "Qürbət eldən vətən olmaz", "Gözsüz yaşamaq olar, vətənsiz yox", "Oba yiyəsiz qalanda donuz təpəyə çıxar" və s.

Şirməmməd Hüseynovun publisistikası atalar sözləri, zərb məsəllərlə zəngindir. Onun qəlbinin harayı, zaman keçir və onlar da atalar sözünün yükünü və ağırlığını misra-misra, abzas-abzas öz çiyinlərinə götürürlər.

"Siyasət oyun deyil,sənətdir", "Əyri otur, amma düz danış", "Müstəqil dövlətə azad jurnalistika gerəkdir", "Məhdahlıq köhnə sənətdir, davamçıları hər zaman var", "Aldanmayan, aldatmayan təkə tarixdir", "Düşməni tanı, milli intibahını yüksəlt", "Məzlum millətin mətbuatı da məzlum olur", "Tərəqqi üçün azadlıq və istiqlal gerəkdir", "Ağacı qurd, milləti manqurt içindən məhv edər", "Külək yaradanlar mütləq tufana düşürlər", "Kitabdan ad silmək olar, tarixdən yox", "Hər vızıldayan bal arısı, hər gədədan bəy olmaz", "Qələm dəlləlləri, qəzet həşaratları", "Türkün dostu türk özüdür", "Sağlam birlikdən qüvvət doğar", "İstiqlal bütün xalqın əsəridir", "İmperiya dağılar, ruhu qalar", "Fəda ol, qədr gör", "Çürük zəmində birlik olmaz", "Eşidən qulaq, nəcabət dərin düşüncə gerək", "Söz azadlığı insanın təbii azadlığıdır", "Söz azadlığı həm təbii, həm də ictimai hüquqdur" və s. Və i. Nümunə üçün göstərdiyim bu kəlmələr həm də Şirməmməd müəllimin ayrı-ayrı məqalələrinin sərlövhəsi olmaqla o məqalələrin ideya istiqamətini də təyin edir. Bu nümunələr isə onun publisistikasını bədirləyən məqalələrin cüzi bir hissəsini başlıdır.

Ş.Hüseynov lap gəncliyindən atalarımızın müdrik kəlmələrini yaddaşına həkk edərək özü də müdrikləşmiş, deyimləri və məhəbbəti ilə heyretləndirməyi bacarmışdır. Məncə, onun deyim və müdrik kəlmələri ayrıca bir tədqiqatın mövzusu ola bilər.

Ş. Hüseynovun vətən sevgisi sonsuz və intəhasızdır. O, vətəni-daşına, torpağına, iqliminə, suyuna, dağına və aranına görə sevmir. O, vətəni vətən olduğuna görə sevir. Şirməmməd müəllimin vətən sevgisi o qədər səmimi ki, hər kəsi düşündürüb ruhunu rıqqətə gətirir. "Azərbaycanda qadınlar üçün ilk mətbuat orqanı-"İşıq"-95" məqaləsində yazır: "İşıq" qəzetinin

1911-ci il 23 iyul tarixli 24-cü nömrəsində dərc olunmuş idarədən bu bildirişə mən bu vaxta qədər ana dilimizdə nəşr olunan heç bir mətbuat orqanında rast gəlməmişəm. Müəllifin rast gəlmədiyi bildiriş isə belə idi: "Qəzetimizə xəbər və məqalə yazarlardan razılıq edib təvəqqe eləyirik ki, yazıları mümkün olduğu qədər öz ana dilimizdə yazıb, ərəb və fars, osmalı lüğətləri işlətməsinlər. Çünki oxucularımızın çoxu qəzetimizin dilindən şikayət edirlər. Ana dilində yazılmayan məqalələr hərgiz dərc olunmayacaqdır". Bəli, ustadı qayğılandıran və onu düşündürən də budur. Ş.Hüseynov fikrini davam etdirərək deyir: "Bu təsədüfidirmi? Qətiyyəyən yox! Ana dilimizin ali mücahidləri, qoruyucuları elə analarımız olub. "Ana dili", "Ana vətən" vardır. Həm də əbədi vardır".

"İşıq" qəzetini milli mətbuatımızın və doğma Azərbaycanımızın bir parçası hesab edən Ş.Hüseynov həmin qəzetin redaktoru Xədicə xanım Əlibəyovanın-Azərbaycanın bu ilk qadın redaktor-jurnalistinin fəaliyyətini çox yüksək qiymətləndirir: "Əgər Həsən bəy Zərdabi ümummilli mətbuatımızın banisi, ilk redaktor və jurnalistimiz sayılırdısa, Xədicə xanım Əlibəyova onun davamçısı, ilk qadın mətbuatımızın banisi, ilk qadın redaktor-jurnalistidir. Məncə onun nəşr etdiyi qəzetə də məhz bu baxımdan yanaşmaq, dəyərləndirmək lazımdır". Şirməmməd Hüseynovun publisistikası hərəkətdə olan, fəal narahatlıq içində çırpınan bir nəhrdir desəm, elə bilirəm bir o qədər də səhv etmiş olmam. Bu fəal narahatlıq, zaman qarşısında cavabdehlik bütün dövrlərdə milli publisistikanın əsas əlamətlərindən biri olmuşdur. Məhz bu keyfiyyət Şirməmməd Hüseynov publisistikasında da güclüdür.

Özü də bu narahatlıq-onun publisistikasının yalnız əlaməti deyil, həm də bilavasitə predmetidir: O, bir çox məqalə və çıxışlarında "narahatlığı" millilik, azadlıq, kökə bağlılıq, təmizlik, düzlük, işıq, hərəkət, həyat və dirilik təcəssümü kimi idrakının süzgecindən keçirir.

Əsrlə üzbəüz,zamanla həmdərd və həmdəm bir millətsevərin daxili duyğu və düşüncələri bu narahatlıqın ifadəsinin üsul və formasıdır.

(ardı növbəti sayımızda)